

IME I PREZIME: _____

SELJAČKA BUNA 1573. GOD.

Pažljivo pročitaj sljedeći tekst koji govori o velikoj pobuni seljaka u Hrvatskom zagorju. (Tekst je preuzet iz stručnog časopisa pod nazivom *Hrvatski vojnik*). Potom odgovori na postavljena pitanja.

U drugoj polovini XVI. stoljeća u hrvatskim je zemljama sve više bujalo nezadovoljstvo kmetova prouzročeno lošim odnosom plemstva prema njima. Vlastelini su kmetove nerijetko koristili u međusobnim borbama za posjede. Osim toga, golemim su ih porezima i ograničavanjem seljačke trgovine doveli u katastrofalan ekonomski položaj. Možda je najlošije stanje bilo je na susegradsko-stubičkom vlastelinstvu, gdje je oholi i nasilni vlastelin Franjo Tahi provodio samovolju i silom ugnjetavao seljačka prava. U nekoliko su se navrata seljaci otvoreno žalili kralju Maksimilijanu II. Habsburškom i Hrvatskom saboru na čelu s banom Jurjem Draškovićem, koji ih je naposljetku zbog otpora proglasio izdajicama domovine. Kad su vidjeli da im ništa drugo ne preostaje, seljaci su se odlučili na oružani ustanak.

Pripreme za bunu počele su već 1572., kad su Matija Gubec (pravim imenom Ambroz, Ivan Pasanec i Ivan Mogaić, sklopili savez i osnovali neku vrstu vlade sa sjedištem u Stubici. Za glavnog vojnog operativca pobune izabran je Ilija Gregorić, koji je imao iskustva kao vojnik, među ostalim, i iz borbi s Osmanlijama. Glavni cilj ustanka nije bilo samo oslobođenje od feudalne vlasti nego i uspostava seljačke vlade te preuzimanje obrane od Osmanlija. Željeli su, uz ostalo, uvođenje općeg plaćanja poreza i vojne dužnosti te ukidanje feudalnih ograničenja u trgovini. Kako bi pobuna bila što učinkovitija, uspostavljene su veze s kranjskim i štajerskim kmetovima. Pokušalo se uspostaviti veze i s uskocima sa Žumberka, ali to je propalo. Seljačka buna konačno je buknuła u noći s 27. na 28. siječnja 1573. na desecima vlastelinstava s obiju strana Sutle. Najžešći napad ustaničke vojske poduzet je na Cesargrad.

Nakon vijesti o početku bune ban Juraj Drašković odmah se za pomoć obratio kralju Maksimilijanu II., kao i zapovjedniku žumberačkih uskoka Joštu Josipu Thumu. Seljaci nisu odbili vjernost Maksimilijanu, ali iz feudalnih krugova proširila se priča da je Matija Gubec proglašen seljačkim kraljem i da negira kraljevu vlast. Premda je kralj na njih poslao nadvojvodu Karla žumberačke uskoke, ustanici su u prvih tjedan dana ostvarili znatne uspjehe, o čemu svjedoči Gregorićevo osvajanje Brežica i Gupčevo utvrde Šapca kod Krapine.

Odlučujuća bitka koja je označila kraj Seljačke bune zbila se 9. veljače na polju između Stubičkih Toplica i Donje Stubice. Feudalne snage pod vodstvom Gašpara Alapića napale su slabo naoružanu seljačku vojsku, koja čak nije uključivala ni konjicu. Slabo uvježbana i brojčano inferiornija, pružila je žestok otpor feudalnoj vojsci, ali poraz nije uspjela izbjeći. Dio kmetova dao se u bijeg, a velik je dio na čelu s Matijom Gupcem zarobljen. Vođa ustanka okrutno je 15. veljače 1573. pogubljen na Markovu trgu u Zagrebu. Na glavu mu je stavljena užarena željezna kruna, a nakon toga je navodno raščetvoren. U slomljenim pobunjeničkim mjestima feudalne su snage vršile krvavu odmazdu, koju je životom i sakaćenjem platio velik broj kmetova. Bila je to čista demonstracija sile i upozorenje svim kmetovima da se takve bune ne ponove. Zanimljivo je da je zbog bolesti iste godine umro vlastelin Tahi, onaj s čijeg je vlastelinstva sve i počelo.

Seljačka buna iz 1573. jedan je od najupečatljivijih događaja ranonovovjekovne hrvatske povijesti. Ukazuje na to da su hrvatski kmetovi pratili zbivanja u srednjoj i zapadnoj Europi tijekom prve polovine XVI. stoljeća, kad je bilo više slučajeva da se seljaštvo otvorenom bunom želi izboriti za svoja prava i dokinuti feudalnu samovolju. Premda je buna u konačnici bila neuspješna, najavila je da dolaze vremena kad kmetovi više neće biti samo poslušnici bačeni na margine društva.

1. Navedi dva razloga izbijanja pobune seljaka.

2. Kome su seljaci upućivali svoje žalbe za težak položaj?

3. Kako su oni uzvratili na njihove žalbe?

4. Tko je vodio vojnu organizaciju pobune? _____

5. Navedi tri cilja pobune

6. Tko je vodio feudalnu vojsku u završnoj bitci kod Stubice?

7. Kako je završio Matija Gubec? _____

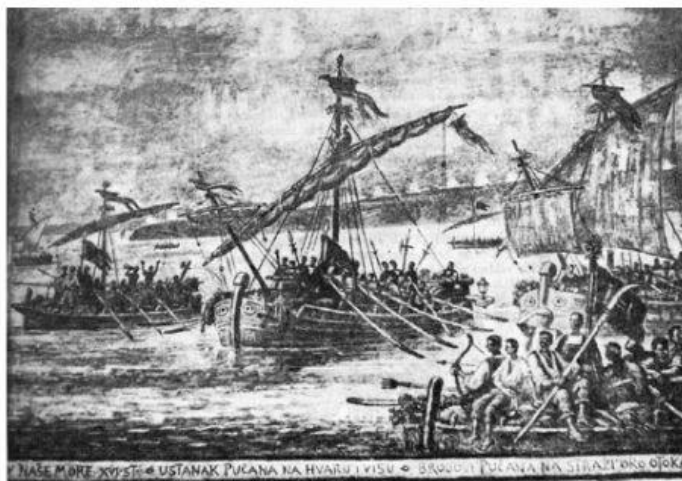
2 PITANJA ZA RAZMIŠLJANJE I POVEZIVANJE SADRŽAJA

Zašto seljaci u ranijim povijesnim razdobljima nisu podizali pobune? (Prisjeti se stavova društva prije humanizma). Zašto se pobune i u drugim dijelovima Europe javljaju od 15. st. nadalje? (Prisjeti se ranijih sadržaja o humanizmu i novim pogledima na svijet)

POBUNA NA OTOKU HVARU

Pažljivo pročitaj tekst o pobuni na Hvaru 1510. godine. Tekst je preuzet iz Hrvatske enciklopedije. Nakon pročitano­g teksta ispuni usporednu tablicu seljačke bune i hvarske bune.

Hvarska buna, sukob plemića i pučana za udio u vlasti hvarske komune. Buna je započela kao urota nekoliko uglednih pučana u gradu Hvaru, kojima su se u svibnju 1510. pridružili seljaci iz unutrašnjosti otoka pod vodstvom Matije Ivanića. Pošto su starogradske plemiće prisilili da prihvate njihove uvjete, upali su u Hvar i uz pomoć tamošnjih pučana podnijeli hvarskomu knezu zahtjev da pučani budu ravnopravni članovi Velikoga vijeća te da se porez ravnopravno podijeli na sve članove hvarske komune. Istodobno su naoružali 30 brodova kojima su blokirali cijeli otok, surovo se obračunali s hvarskim plemićima uništavajući njihovu imovinu i prisilili većinu njih na izbjeglištvo na otocima Braču i Korčuli. Kako ustanak nije bio uperen protiv vlasti Mletačke Republike, ona je organizirala pokušaj mirenja između pučana i plemića u Veneciji u svibnju 1511. Kada su postigli dogovor, na otok Hvar bio je poslan mletački providur Sebastian Giustiniani da sredi prilike i uspostavi red. No on je svojom oštrom osvetničkom politikom osudio 69 pučkih vođa na vješanje i sakaćenje, što je ponovno potaknulo izbijanje pobune. God. 1512. uspio je osvojiti Vrbosku i uvjeriti dio pučana da prestanu s oružanim akcijama. Kako su Mlečani i dalje podržavali plemiće u čuvanju njihovih stečenih prava, u ljeto 1514. ponovno je buknula pobuna pučana pod vodstvom M. Ivanića, Jakova Blaškovića i Ivana Surele. U kolovozu 1514. pobunjenici su osvojili grad Hvar i pobili velik broj plemića. Taj je čin prisilio Mletačku Republiku da na Hvar pošalje flotu od 15 ratnih galija pod vodstvom providura Vincenza Capella, koji je od 15. IX. do 16. X. 1514. uništio pobunjeničku mornaricu na moru, potopio sve brodice pučana u Hvaru, Visu, Starome Gradu, Vrboskoj i Jelsi, uveo pomorsku blokadu otoka te, iskrcavši se, vojno porazio pobunjene pučane. Kada je ugušio pobunu, dao je povješati njihovih 20 istaknutih vođa, a ostale je tjelesno kaznio ili protjerao s otoka. M. Ivanić uspio se spasiti bijegom u ušće Neretve, a poslije u Italiju. Pobuna pučana na Hvaru pokrenula je pučke pokrete na Cresu, Krku, u Zadru, Šibeniku, Splitu, Dubrovniku i Starome Baru.

Usporedna tablica seljačke i hvarske pobune:

	Seljačka buna	Hvarska buna
Gdje ?		
Kada?		
Koji sloj društva podiže pobunu?		
Tko su vođe?		
Što je cilj?		
Koji je rezultat?		

Na temelju podataka koje si dobio/la u tablici uoči što je ovim dvjema pobunama zajedničko.

Što možeš zaključiti o stanju u društvu tijekom 16. st.? (Tko ima povlastice, tko nosi teret društva na svojim leđima, zašto ljudi počinju tražiti pravdu za sebe?...)
